

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора педагогічних наук Кононец Наталії
Василівни про дисертацію Лебедєвої Катерини Олегівни «Формування
професійної компетентності майбутніх інженерів радіотехнічних
спеціальностей на засадах ресурсного підходу», поданої до захисту на здобуття
наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 015 Професійна освіта**

Актуальність проблеми дисертаційного дослідження Лебедєвої Катерини Олегівни є цілком очевидною та своєчасною. У зв'язку з інноваційним розвитком усіх сфер діяльності в Україні, прийняттям Законів України «Про освіту» (2017 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), важливого значення набувають нові професійні компетентності, якими мають володіти інженери радіотехнічних спеціальностей. Це – здатність застосовувати набуті компетентності для проектування, розробки, експлуатації, технічного обслуговування, діагностики та ремонту, сертифікації радіотехнічних приладів та телекомунікаційних систем для потреб галузі, а також спорідненої з нею галузей науки і техніки. Водночас, компетентний інженер радіотехнічного профілю має оперативно реагувати на зміни у професійному середовищі та інформаційному суспільстві, а також самостійно удосконалювати власний професіоналізм упродовж життя.

Нові вимоги до професійної компетентності інженерів-радіотехніків ставлять на порядок денний завдання суттєвих змін у методології, технологіях, змісті підготовки майбутніх інженерів радіотехнічних спеціальностей, приведення їх у відповідність з освітніми та технологічними реаліями сьогодення. У зв'язку з цим виникає об'єктивна необхідність удосконалення системи вищої технічної освіти в цілому й підвищення ефективності процесу формування професійної компетентності майбутніх інженерів радіотехнічних спеціальностей зокрема, що, безумовно, актуалізує пошук нових підходів до вирішення цих завдань.

З цього погляду, як справедливо зазначає дисертантка, саме ресурсний підхід здатний створити умови для цілеспрямованого, систематичного й безперервного розвитку професіоналізму майбутніх інженерів радіотехнічних спеціальностей через встановлення взаємозв'язку потенційних ресурсних можливостей особистості із її самореалізацією, спонукання до реалізації власних зусиль на шляху просування до професійної акмевершини. Тому заявлене дослідження є не лише актуальним, але й актуально перспективним.

Актуальність теми дисертації підсилюється й виявленими дисертанткою протиріччями між: суспільними вимогами до рівня професійної компетентності інженера радіотехнічних спеціальностей та недостатнім рівнем її сформованості у студентів зазначеного профілю; ускладненням професійної підготовки студентів радіотехнічних спеціальностей, зумовленим високими темпами розвитку науки й техніки, безперервним збільшенням обсягу інформації, якою мають оволодівати студенти, і недостатнім урахуванням ресурсних можливостей студентів у межах фізичних і часових витрат студента у процесі формування його професійної компетентності; необхідністю створення умов для виявлення й розвитку індивідуальних ресурсів студента в процесі професійної підготовки і реальною практикою формування професійної компетентності майбутніх інженерів радіотехнічних спеціальностей, яка не забезпечує її оптимальність та ефективність.

Варто відзначити, що дисертація виконана відповідно до комплексної програми науково-дослідної роботи кафедри початкової, дошкільної та професійної освіти «Сучасні освітньо-виховні технології в підготовці вчителів» (державний реєстраційний номер 0111U008876 від 25.10.2011 р.). Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 2 від 17.04.2015 року) і узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології України (протокол № 6 від № 29.09. 2015 року).

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджуються результатами дослідження,

здійсненого К. О. Лебедевою, і в цілому не викликають сумніву. Так, текст дисертації свідчить про те, що авторка добре розуміється на теорії, методології, методах вивчення проблеми формування професійної компетентності майбутніх інженерів радіотехнічних спеціальностей, яку досліджує на засадах ресурсного підходу. Водночас, наукові положення, висунуті в її роботі, базуються на глибокому критичному аналізі як традиційних, так і новітніх наукових підходів до аналізу стану проблеми формування професійної компетентності майбутніх інженерів радіотехнічних спеціальностей в широкому контексті (компетентнісний, системний, синергетичний, особистісно-діяльнісний, аксіологічний) через призму ресурсного підходу.

Слід відмітити, що сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації є обґрунтованими, базуються на узагальненні достатньої кількості наукової літератури. Дослідження отримало достатнє впровадження та апробацію на міжнародних і вітчизняних науково-практичних конференціях.

Безумовно, обґрунтованість одержаних результатів забезпечується шляхом комплексного використання в дисертаційній роботі теоретичних, емпіричних та статистичних методів наукових досліджень. Обрані методи дослідження, на наш погляд, відповідають визначеним меті (виявити вплив науково обґрунтованих і експериментально перевірених умов формування професійної компетентності студентів радіотехнічних спеціальностей на засадах ресурсного підходу на динаміку рівня зазначеної якості) та завданням. Примітно, що авторка визначила чотири основні завдання, що реалізовувались на різних етапах наукового пошуку з допомогою комплексу взаємопов'язаних дослідницьких методів, які досить докладно схарактеризовано у тексті дисертації. Науковий апарат, як засвідчує аналіз рецензованої роботи, визначено коректно, він відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта і є достатнім для розв'язання окреслених у роботі завдань.

Обґрунтованою і логічною є структура дисертації, яка презентована анотаціями, вступом, трьома розділами, у яких висвітлюються теоретичні питання формування професійної компетентності майбутнього інженера радіотехнічних

спеціальностей на засадах ресурсного підходу (перший розділ), наукове обґрунтування педагогічних умов формування професійної компетентності майбутнього інженера радіотехнічних спеціальностей на засадах ресурсного підходу (другий розділ) та експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування професійної компетентності студентів радіотехнічних спеціальностей на засадах ресурсного підходу (третій розділ), висновками до розділів, ґрунтовними загальними висновками, списком використаних джерел до кожного розділу та додатками, що відповідає вимогам до дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня доктора філософії обраної спеціальності. Зміст кожного розділу підпорядковано меті та завданням дослідження, а підсумками є наукові висновки. Текст оформлено відповідно до встановлених вимог, що дає можливість чітко фіксувати новизну підходу авторки до аналізу ключового поняття дослідження у контексті ресурсного підходу.

Оцінюючи дисертацію за критерієм новизни, відзначимо, що вона є цілком очевидною і вбачається, насамперед, у ретельному обґрунтуванні сукупності педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх інженерів радіотехнічних спеціальностей на засадах ресурсного підходу, які складають змістове ядро досить оригінальної, на наш погляд, моделі досліджуваного процесу у розрізі імплементації основних положень ресурсного підходу в освітній процес закладів вищої технічної освіти.

Достовірність обґрунтованих теоретичних положень дисертації, а також ефективність педагогічних умов формування професійної компетентності студентів на засадах ресурсного підходу підтверджено математичними методами в експериментальній частині дослідження. Високий ступінь вірогідності експериментальних даних забезпечується тривалим педагогічним експериментом (упродовж 2015–2019 років) на базі Харківського національного університету радіоелектроніки та Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» та кількістю експериментальних груп студентів. Так, у педагогічному експерименті взяли участь 495 студентів, із яких було утворено три

експериментальні групи (E_1 , E_2 , E_3) загальною кількістю 315 осіб і контрольну групу (КГ), до складу якої ввійшли 180 осіб.

Наголосимо, що високий ступінь достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій також підтверджується їх позитивною оцінкою у процесі апробації на різного рівня науково-практичних конференціях, їх упровадженні в освітній процес трьох закладів вищої освіти (Харківського національного університету радіоелектроніки, Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»), що засвідчують відповідні довідки.

Характеризуючи наукову новизну виконаного дослідження, слід відзначити, що Катериною Олегівною вперше визначено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування професійної компетентності майбутнього інженера радіотехнічних спеціальностей на засадах ресурсного підходу: підготовку викладачів до застосування ресурсного підходу в процесі формування професійної компетентності студентів; забезпечення позитивної професійної мотивації студентів, стимулювання їх до розвитку індивідуальних ресурсів; оволодіння студентами знаннями і вміннями раціональної самоорганізації власної діяльності в процесі професійної підготовки; створення ергономічного освітнього середовища. У роботі уточнено: суть поняття «ресурсний підхід» як сукупність технологій, способів, прийомів забезпечення виявлення й використання ресурсів і розвитку потенціалів особистості з метою підвищення ефективності різних видів діяльності, організації спілкування та стимулювання до самовдосконалення й самоорганізації; особливості змісту структурних компонентів професійної компетентності майбутнього інженера радіотехнічних спеціальностей (когнітивного, діяльнісно-операційного, досвідно-коригувального та особистісно-творчого); критерії сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів радіотехнічних спеціальностей (мотиваційно-аксіологічний, освітньо-компетентнісний, особистісно-ресурсний) та їх показники. Слід відзначити, що подальшого розвитку набули форми і методи забезпечення

педагогічних умов формування професійної компетентності студентів на засадах ресурсного підходу, а саме: тренінги, вправи, рефлексивний полілог.

Отже, вважаємо за доцільне підтвердити новизну наукових результатів дослідження К. О. Лебедевої, яка, насамперед, пов'язана з теоретичним обґрунтуванням та експериментальною перевіркою ефективності педагогічних умов формування професійної компетентності майбутнього інженера радіотехнічних спеціальностей на засадах ресурсного підходу.

Практичне значення дослідження вбачаємо, передусім, у розробленні й упровадженні спеціального курсу «Раціональна самоорганізація діяльності студентів», тренінгу розвитку мотивації досягнення. Примітно, що теоретичними положеннями та практичними напрацюваннями можуть послуговуватися викладачі під час проведення аудиторних і позааудиторних занять зі студентами, розробки навчальних програм, створення навчальних посібників. Водночас, для студентів ці матеріали будуть корисними в різних видах професійної підготовки під час навчання у закладі вищої освіти. Варто відзначити, що матеріали дослідження доцільно використовувати в процесі підвищення кваліфікації працівників інженерних спеціальностей та викладачів технічних закладів вищої освіти, а також при упровадженні алгоритмів моніторингового дослідження феномену професійної компетентності майбутніх інженерів радіотехнічних спеціальностей.

Відтак, оцінюючи вірогідність і новизну наукових положень, висновків і рекомендацій, слід відмітити, що вірогідність одержаних К. О. Лебедевою наукових результатів не викликає сумніву, оскільки вони цілком адекватні суті та конкретним завданням дисертації, досягнуті завдяки системному використанню комплексу взаємопов'язаних дослідницьких методів і ґрунтовній джерельній базі. Можемо стверджувати, що одержані авторкою результати достатньо переконливо представлено у висновках до розділів, які відповідають найважливішим положенням дисертації та поставленій меті. Що ж стосується загальних висновків до дисертації, то вони в цілому відображають одержані дослідницькі результати на теоретичному й практичному рівнях.

Загалом, обсяг і зміст дисертації показують, що робота є самостійним дослідженням, виконаним на високому науковому рівні, і свідчать про професійну зрілість її авторки. Відзначимо логічний та послідовний виклад матеріалу дисертації, що має науковий характер та прикладне значення, змістову завершеність, цілісність і зв'язність тексту наукової роботи, вміле апелювання фактами. Відтак, можна з упевненістю сказати, що Катерина Олегівна має нестандартне мислення і вміє самостійно працювати, аналізувати та узагальнювати накопичений матеріал, робити самостійні висновки.

У цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення дисертаційної роботи, висловимо деякі зауваження та побажання дискусійного характеру:

1. На нашу думку, теоретична частина роботи виграла б, якби у першому розділі дисертації було висвітлено зарубіжний досвід формування професійної компетентності майбутніх інженерів радіотехнічних спеціальностей у контексті обраного предмета дослідження.

2. Обґрунтовуючи мотиваційно-аксіологічний критерій сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів радіотехнічних спеціальностей, дисертантці варто було б до переліку його показників ввести і ціннісний складник, на важливості якого акцентує увагу сама назва вище згаданого критерію.

3. Схарактеризувавши у другому розділі методологічні підходи у процесі обґрунтування педагогічних умов, вважаємо, що авторці варто було б виокремити й принципи реалізації ресурсного підходу у процесі формування професійної компетентності майбутніх інженерів радіотехнічних спеціальностей, присвятивши цьому окремий параграф.

4. Розглядаючи реалізацію такої педагогічної умови, як цілеспрямована психолого-педагогічна підготовка викладачів до застосування ресурсного підходу в процесі формування професійної компетентності майбутніх фахівців радіотехнічної галузі, на нашу думку, варто було б у роботі ширше презентувати авторські методики її практичної реалізації.

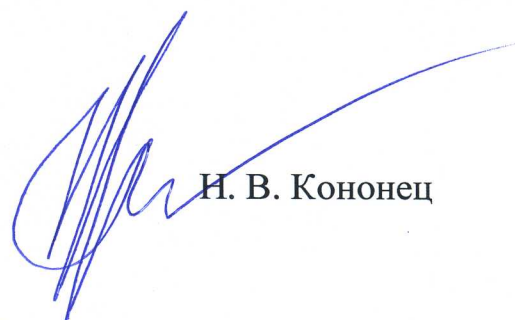
5. Авторка зазначає, що з метою створення ергономічного освітнього середовища як сприятливого підґрунтя для реалізації ресурсного підходу для

оптимізації процесу формування професійної компетентності майбутніх фахівців радіотехнічної галузі, у межах педагогічного експерименту проводилася робота у напрямі застосування здоров'язберезувальних технологій у процесі навчання. Погоджуючись із цим твердженням, водночас вважаємо, що цей напрям у третьому розділі доречно було б схарактеризувати детальніше.

Проте, висловлені зауваження і побажання не впливають на загальну позитивну оцінку здійсненого дослідження. На підставі вищезазначеного, правомірно зробити загальний висновок про те, що дисертаційне дослідження Лебедевої Катерини Олегівни «Формування професійної компетентності майбутніх інженерів радіотехнічних спеціальностей на засадах ресурсного підходу» відповідає вимогам щодо дисертаційних робіт, поданих на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а її авторка – Лебедева Катерина Олегівна – заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
доцент кафедри економічної кібернетики,
бізнес-економіки та інформаційних систем
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі»

Н. В. Кононец

